

УДК 159.9.01

Світлана ПУХНО

ПСИХОЛОГІЧНІ ІДЕЇ П. Д. ЮРКЕВИЧА – ПРЕДСТАВНИКА ВІТЧИЗНЯНОЇ ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена теоретичному аналізу історичних складових формування і розвитку філософсько-психологічних знань вітчизняної університетської психології першої половини ХІХ століття, зокрема, – філософсько-психологічним ідеям П. Д. Юркевича, проблемам розповсюдження філософських та психологічних знань професорсько-викладацького складу вітчизняних вищих навчальних закладів на території України у ХІХ столітті. У статті висвітлюються деякі історичні аспекти розвитку певних психологічних теорій становлення людини як особистості в контексті системи знань вітчизняної наукової думки. Результати історичних, філософських та психологічних досліджень вітчизняної наукової думки університетів першої половини ХІХ століття дають підстави для визначення значного внеску науковців українських вищих навчальних закладів в процес поширення й розвитку філософських та психологічних знань на території України.

Ключові слова: історико-філософський аналіз, історичне дослідження, історична реконструкція, вищі навчальні заклади України I пол. ХІХ ст., університетська психологія, філософські та психологічні знання, психологічна культура.

Постановка проблеми. Питання особливостей історичного шляху світової та вітчизняної філософсько-психологічної думки залишається актуальними для досліджень науковців у галузі дослідження розвитку та формування внутрішнього світу особистості – структурних компонентів всього конгломерату внутрішнього “Я” людини. В сенсі дослідження формування й розвитку вітчизняних філософських та психологічних знань, в контексті становлення системи знань світової наукової думки, залишається все ще значна прогалина у дослідженні надбань вітчизняних філософів та психологів ХІХ ст., серед яких ім’я видатного українського філософа, психолога, педагога, – Памфіла Даниловича Юркевича (1826–1874). Філософсько-психологічна спадщина П. Д. Юркевича залишається ще й на сьогодні малодослідженою сторінкою в історії філософії та психології ХІХ ст.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження історичного розвитку філософських та психологічних знань ХІХ століття представлені ґрунтовними дослідженнями ХХ ст., серед яких праці з історії філософії й психології Г. І. Челпанова, Г. Г. Шпета, Д. І. Чижевського, Г. С. Костюка, В. І. М’ясищева, С. Л. Рубінштейна, Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва та ін. До сучасних досліджень історико-психологічної й

філософської царини відносяться надбання В. А. Роменця, М. Г. Ярошевського, В. С. Горського, Т. С. Голіченко, В. Ю. Кушакова, М. В. Ткачук, Ю. Т. Рождественського, В. М. Летцева, Ю. Ю. Завгороднього та ін.

Мета статті. В статті представлено дослідження історичних передумов становлення й процесу розвитку філософсько-психологічних знань представників вітчизняної університетської психології XIX ст. та їх вплив на формування філософських і психологічних ідей П. Д. Юркевича.

Виклад основного матеріалу. Історія вітчизняної філософської та психологічної думки накопичила значний масив даних з наукової спадщини психологів, які дотримувалися матеріалістичної лінії в дослідженні природи психічного: в літературі з історії розвитку та формування філософії та психології тривалий час аналізу підлягали лише праці представників матеріалістичної лінії (головним чином, – наукової корпорації Петербурзького і Московського університетів), в той час, як філософсько-психологічна спадщина українських університетських науковців I пол. XIX ст. залишається маловідомою навіть для фахівців.

Інтерпретація реалій минулого становить тематичні рамки історії розвитку науки і на сьогодні характеризується значною складністю для досліджень в цій галузі: постає необхідністю вивчення окремих історичних епох, змін психіки та особистості у соціокультурному макрочасі, званому історією, а також способи формалізації, фіксації, поширення наукових знань, у тому числі, і – через систему освітніх заходів [3].

Образно кажучи, як історія філософії, так і історія психології, складають неодмінні передумови до об'єктивного та всебічного дослідження розвитку культурологічного історичного простору минулого. Так, М. Г. Ярошевський, полемізуючи з Л. С. Виготським, розвиває його ідею і наголошує, що розв'язувати загадки історії психології та залишатися в межах самої психології є справою безперспективною, – лише вийшовши на простір безмежно багатоманітних зв'язків свідомості з явищами іншого порядку, наукова думка здатна заглибитися у природу психічного [9, с. 354–355].

На сьогоднішній день не втратила, а набуває особливої актуальності теза одного з провідних психологів кінця XIX початку XX століття В. В. Зінківського про те, що вітчизняна психологічна думка передусім є історіософічною у своєму глибинному, сутнісному визначенні, оскільки завжди звернена до питань про “сене” історії, хід історії, кінець історії та ін. Це пов'язано з антропоцентризмом вітчизняної філософії та психології, яка не є “теоцентрична (хоч в значній частині своїх представників глибоко та змістовно релігійна), не космоцентрична (хоча питання натурфілософії давно привертала до себе увагу вітчизняних філософів), – вона найбільше зайнята темою про людину, про її долю та шляхи, про сене та мету історії” [2, с. 233].

Досвід історіософського пізнання розвитку наукової думки завжди визнавався пріоритетним. Саме в цьому руслі найповніше виявляє себе так званий “суб’єктивний метод”, що уможлиблює привнесення до аналізу історичної дійсності оцінкового компонента. На сучасному етапі розвитку психологічної науки її рефлексивність, онтологізм проблематики та історіософічність спрямованості належать до найістотніших і вагоміших пріоритетів, визначаючи її статус та перспективи у загальному культурно-історичному процесі. Історична думка є науковою в тих межах, у яких компасом для неї служить принцип детермінізму. Цілком слушним є твердження про те, що детермінанта спрямовує рух думки не однозначно, а у взаємодії з іншими детермінантами соціального, ідеологічного, особистісного порядку. Суспільно-гуманітарне спрямування останніх досягнень науки, підвищення ваги людини як самоцінності, все більше охоплює саме ті сфери її буття, які визначаються самим еволюційним процесом і все більше вводиться до аналітичних процесів фольклорних, звичаєвих елементів, тобто невід’ємних чинників народної психології. Це гармонійно поєднує сутнісні характеристики на засадах традиційності у психологічному полі західно-орієнталістського спрямування, такий соціоінтегративний чинник набуває не лише історико-психологічного значення, а й науково-практичної ваги. Крізь призму викладеного вище, видається доречним послатися на окремі епізоди з історії пошуків методологічних підходів, коли висувалися засадничі альтернативи на зразок того, які підходи мають бути провідними – спеціалізовані процедури дослідження, чи розмірковування про людину; започаткуванню їх в Україні значно сприяли праці та організаційно-наукова діяльність Г. С. Костюка, вони не позбавлені актуальності донині.

Філософія та психологія університетсько-освітнього зразка пов’язується з загальнонауковими і філософськими орієнтаціями, з тією чи іншою онтологією, гносеологією, аксіологією, антропологією, етикою, з іншого боку – з особистістю філософа, його індивідуальним буттям у світі і розвитком психологічної культури, його індивідуальними особливостями і цінностями, його світоглядом, його уявленнями про буття й пізнання, про людину і т.п. Особистість, як система ціннісних орієнтацій, формується за допомогою інтеріоризації цінностей, пропорованих їй оточенням, тобто культурою, що є живильним середовищем особистості, стверджував П. Флоренський [6, с. 92]. Культура є й психологічна складова, зокрема, за В. А. Роменцем, завжди має національний характер, відбиваючи традиції, побут і релігію народу. Людина, вихована в рамках визначеної культурної традиції і, з дитинства увібравши її, часто не усвідомлює, що у своєму психічному житті вона “зобов’язана” цій традиції [5].

Принцип детермінації, як одна з засад дослідження історичних процесів, передбачає неодмінне розкриття передумов виникнення певних психологічних просторів у культурному середовищі. Концептуальні положення науки першої половини XIX століття містять у собі цікаві тенденції, проблемні вузли, тематичні напрямки, які беруть свій початок, принаймні, від початку другого тисячоліття і засвідчені в численних пам'ятках культури, релігії тощо. Філософські та психологічні положення простежуються у змістові психологічних поглядів провідних психологів академічної школи означеного вище періоду – І. М. Скворцова, В. М. Карпова, П. С. Авсенева, їхніх учнів: Й. Г. Міхневича, С. С. Гогоцького, О. М. Новицького, а також Д. В. Поспехова, пізніше – П. Д. Юркевича й представників харківської, львівської, ніжинської, одеської шкіл.

Часовий відтинок історії філософії та психології в Україні I пол. XIX ст. позначений існуванням низки вищих освітніх закладів європейського зразка, в стінах яких велось викладання філософського курсу, складовою якого була психологія, а саме – Львівський університет, Київська духовна академія, Харківський університет, Університет св. Володимира м. Києва. До складу викладачів філософсько-психологічної корпорації Київської духовної академії належав І. М. Скворцов, професор філософії; з часом викладацький склад академії поповнився за рахунок її кращих випускників, серед яких: І. Г. Міхневич (1809–1885), С. С. Гогоцький (1813–1889), Д. В. Поспехов (1821–1889), П. Д. Юркевич (1826–1874), М. М. Троїцький (1835–1899) та ін. Подальша наукова та викладацька діяльність цих вихованців Київської духовної академії зосередилась в різних освітніх закладах Російської імперії.

З 1819 р. по 1823 р. філософська та психологічна думка в Київській академії була представлена виключно вихованцем Нижегородської духовної семінарії та Санкт-Петербурзької духовної академії, магістром, в подальшому – професором Іваном Михайловичем Скворцовим (1795–1863). Ім'я видатного вітчизняного філософа та психолога XIX ст., вихованця Київської духовної академії, який був призначений помічником І. М. Скворцова, Василя Карпова (1798–1867), в наш час відомо лише вузькому колу фахівців, а його наукова спадщина, зокрема психологічна, і на сьогодні залишається ще однією з багатьох малодосліджених сторінок в історії філософії та психології XIX ст. До творчого доробку В. М. Карпова відноситься велика кількість самостійних праць і перекладів творів іноземних авторів з історії філософії, психології, логіки. На сьогодні психологічна спадщина залишається майже невідомою для читацької аудиторії. Що ж до наступників В. М. Карпова на київській кафедрі філософії, то в 1834 р. було проголошено дві вакансії, які

були заміщені вихованцями Волинської духовної семінарії – І. Г. Міхневичем (1809–1885) та О. М. Новицьким (1806–1884). І перший, і другий викладали курс досвідної психології, проте зміст цього курсу, і, відповідно, психологічні ідеї його викладачів, у зв'язку з відсутністю першоджерел, напевно залишаться невідомими. Загальний зміст їх надбань міститься в залишених ними рукописних та друкованих конспектах та окремих працях. Відома на сьогодні психологічна спадщина Й. Г. Міхневича, О. М. Новицького, П. С. Авсенєва, переважно, відноситься до періоду їх діяльності в інших освітніх закладах – Рішельєвському лицей та Університеті св. Володимира м. Києва.

Формування підґрунтя християнської психології в Україні пов'язане з іменем Петра Семеновича Авсенєва (архімандрит Феофан; 1810–1852). П. С. Авсенєв – магістр богослов'я та словесних наук, ад'юнкт по кафедрі філософії Університету св. Володимира та секретар першого відділення філософського факультету, екстраординарний професор Київської духовної академії. До психологічних рукописів П. С. Авсенєва відносяться: “Психологія, лекції П. С. Авсенєва, професора Київської академії, читані XI курсу (Київської академії) I пол. XIX ст. в 3-х частинах”; “Огляд практичної філософії, конспект лекцій, читаний професором П. С. Авсенєвим в Університеті св. Володимира, писаний березня 10 дня 1843 р.” (з паперів Д. В. Поспехова); “Записки з психології архімандрита Феофана Авсенєва” (залишені П. С. Авсенєвим І. М. Скворцову з метою наступної передачі збірки до бібліотеки Києво-Софіївського Собору). До друкованої спадщини П. С. Авсенєва відносяться також: “3 записок по психології” (1869); “Зі спостережень над помираючим” (1852); “Про симпатію” (1840). Опубліковані записки з психології П. С. Авсенєва були в 1869 р. до “Збірки з лекцій колишніх професорів Київської духовної академії”.

Орест Маркович Новицький (1806–1884) – одна з найвидатніших постатей української філософської та психологічної думки XIX ст. Орест Маркович займав посаду професора Київського університету з 1837 по 1850 р., він викладав логіку, психологію, метафізику, етику та історію філософії, є автором першого підручника з психології університетського рівня [4].

Сильвестр Сильвестрович Гогоцький (1813–1889), доктор філософії та давньої філології, ординарний професор кафедри філософії Університету св. Володимира, був учнем П. С. Авсенєва. В 1851р. він став ординарним професором педагогії в Університеті св. Володимира, де викладав логіку, психологію, історію філософії та педагогіку. Питанням вікової психології присвячено такі праці, як “Про розвиток чуттєвих здібностей в педагогічному відношенні” (1855); “Про розвиток

пізнавальних здібностей в педагогічному відношенні” (1853); “Декілька думок з приводу твору: німецька психологія в минулому столітті, історичне та критичне дослідження з попереднім нарисом успіхів психології з часів Бекона та Локка” (1867); “Критичний огляд педагогіки” (1882) (за висловом Я. Н. Колубовського, цей твір – педагогічна психологія), “Програма психології” (1880–1881).

На сьогодні серед відомих вітчизняних представників світового наукового товариства окремо виділяється ім'я видатного українського філософа, психолога, педагога Памфіла Даниловича Юркевича (1826–1874). Аналізу наукової спадщини філософа і психолога, сторінкам особистого та громадського життя присвячені чисельні публікації сучасних представників наукового товариства [1; 3; 4]. Проте психологічна спадщина П. Д. Юркевича і на сьогодні залишається все ще недостатньо висвітленою на сторінках наукових видань.

Представники напрямків вітчизняної філософської та психологічної думки II пол. XIX ст., що розглядали проблему людини, як особливої цілісної тілесної та духовної істоти, трактували цю нероздільність з різних позицій: антропологічної та теологічної. Біля джерел першої стояв російський “революціонер-демократ” та громадський діяч М. Г. Чернишевський (1828–1889), у другій – видатний російський філософ, поет, публіцист В. С. Соловйов (1853–1900). Саме вони, на думку М. Г. Ярошевського, виходячи з протилежних засобів осмислення природи особистості, заклали традиції людинопізнання, що вплинули на вітчизняну науку [9].

Ординарний професор філософії імператорського Московського університету (після переїзду в Росію) П. Д. Юркевич був вчителем видатного російського філософа В. С. Соловйова, який в своїх працях давав високу оцінку своєму вчителю і як філософу, і як людині. Дискусія, яка розгорнулася на сторінках вітчизняної преси на початку 60-х років XIX ст., привернула увагу до творчості П. Д. Юркевича досить широкої читацької аудиторії. В публікаціях радянського періоду ім'я П. Д. Юркевича згадувалось лише як ім'я одного з головних опонентів М. Г. Чернишевського. Визнавалися і відзначалися лише деякі педагогічні ідеї українського філософа. В 90-ті роки XX ст. філософські праці П. Д. Юркевича почали публікуватися літературними виданнями. В 1990 статті П. Д. Юркевича були опубліковані в додатку до журналу “Вопросы философии” (під рубрикою “Из истории отечественной философской мысли”). Філософські ідеї П. Д. Юркевича залишаються предметом дослідження представників наукової корпорації. На сьогодні постає актуальною проблема представлення широкому читацькому

колу психологічних надбань П. Д. Юркевича як представника та продовжувача традицій Київської школи академічної й університетської філософії та психології I половини XIX ст.

П. Д. Юркевич народився 16 лютого 1826 в селі Ліпляве Золотоніського повіту на Полтавщині (сьогодні – Канівський район Черкаської області), в родині небагатого священика. Початкову освіту отримав в сільській церковній школі, потім вступив до Полтавського духовного училища, а в 1841 році – до Полтавської духовної семінарії. В 1847 році вступив до Київської духовної академії. П. Д. Юркевич віддавав перевагу філософському курсу. Викладачами цього курсу були Д. В. Поспехов (1821–1899) (читав психологію, логіку, введення в філософію, теорію пізнання) та ординарний професор філософії С. С. Гогоцький (1813–1889) (читав історію філософії). Під час навчання П. Д. Юркевича в Академії саме курсу філософії він приділяв особливу увагу завдяки неабияким постатям викладачів цього курсу, які запалили вогнище натхнення в душі юного Памфіла. Серед них – вихованець Академії Д. В. Поспехов, який в 1845 році почав працювати на кафедрі філософії. У зв'язку з прийняттям нового уставу для духовних академій, в 1869 Д. В. Поспехов залишив викладання філософії і повністю переключився на читання курсу психології. Таким чином, не можна заперечувати вірогідність того, що психологічні ідеї Д. В. Поспехова мали певний вплив на його учня П. Д. Юркевича.

Постать іншого викладача П. Д. Юркевича, філософа С. С. Гогоцького, є видатною не лише в галузі філософського знання, але й в галузі педагогіки, психології, логіки, історії, історії філософських вчень та ін. Беззаперечним, на нашу думку, є факт того, що такі представники наукової думки XIX ст. в якості викладачів не змогли не залишити сліду в наукових, і передусім, психологічних поглядах П. Д. Юркевича.

В 1851 П. Д. Юркевич закінчив академію, і як один з кращих учнів був залишений в її стінах як викладач на кафедрі філософії. В 1852 – П. Д. Юркевич – магістр богослов'я і бакалавр академії. В 1858 П. Д. Юркевич отримав звання екстраординарного, а в 1861 – ординарного професора академії. Проте, в тому ж 1861 році П. Д. Юркевич переводиться на посаду професора до Московського університету. За свідченням багатьох дослідників, час, який припадає на формування філософського світогляду П. Д. Юркевича, відзначався загальним занепадом розвитку філософії (а в межах останньої – і психології) на теренах Російської імперії, тому що саме через два роки після вступу П. Д. Юркевича до Академії, викладання філософії в університетах стає забороненим. Лише духовні академії представляли “проміння” філософського вчення на українських землях.

В 1862 П. Д. Юркевич стає ординарним професором кафедри філософії імператорського Московського університету. В університеті він читав курс історії філософії, психології, педагогіки, логіки. Московський період життя та творчої діяльності вітчизняного мислителя був досить складний, про що є чисельні літературні свідчення. Останні два роки свого життя П. Д. Юркевич перебував у творчому “мовчанні”. За свідченням дослідників, твори його не видавались. Винятком стала фактично лише одна його доповідь “Розум згідно з ученням Платона і досвід згідно з вченням Канта” [8, с. VII]. В цей час головні зусилля П. Д. Юркевич зосереджував на педагогіці, видаючи “Читання про виховання” та “Курс загальної педагогіки” [8, с. VII]. Твори П. Д. Юркевича після його смерті були перевезені в Київ і передані в бібліотеку Київської духовної академії [4, с. 269].

Серед праць П. Д. Юркевича є наступні: “Ідея”, “Серце та його значення в духовному житті людини згідно з вченням Слова Божого”, “З науки про людський дух”, “Матеріалізм та завдання філософії”, “Мир з ближнім як умова християнського співжиття”, “З приводу статей богословського змісту, вміщених у філософському лексиконі”, “Докази буття Божого” [8, с. V]. З числа цих праць безпосередньо присвячені проблемам психології наступні: “Серце та його значення в духовному житті людини, за вченням слова Божого” (1860), “З науки про людський дух” (1860), “Мова філософів та психологів” (1862) [4, с. 269].

Навіть такий, досить побіжний аналіз сторінок наукової біографії П. Д. Юркевича може дати підстави для наступних висновків. По-перше, беззаперечним є те, що не лише на філософські, але й на психологічні погляди П. Д. Юркевича мали вплив філософські, психологічні, психолого-педагогічні ідеї викладачів курсу філософії Київської духовної академії I пол. XIX ст. Виходячи з цього, по-друге, стає зрозумілим те, що таким чином психологічні погляди П. Д. Юркевича є трансформованим продовженням психологічного знання представників Київської школи академічної та університетської психології I пол. XIX ст.

В праці “Серце та його значення в духовному житті людини згідно з вченням Слова Божого” (1860) П. Д. Юркевич представляє систему власних філософсько-психологічних та релігієзнавчих побудов розвитку людини як вищої духовної істоти, наділеною відповідною тілесною організацією, душею та духовністю. Осередком цієї схеми, який виконує головну функцію в становленні людини як особистості, тобто – істоти усвідомленої (показниками чого є моральність, релігійність, порядність, що складають показники духовності), – є серце. Тілесним органом душі постає людське тіло, серце поєднує в собі всі сили цього тіла, воно є органом життя душевного. До діяльності саме серця автором

відносяться усвідомлені прагнення, бажання як чинники мотивації діяльності людини. Головне значення серця – у царині людської діяльності, моральні вчинки можливі у людини, яка досягла вищого рівня усвідомлення, що виявляється у розумінні нею свого самопризначення. На думку філософа, розум людини є здатністю розуміння понять, правил, принципів і законів, які мають соціальну природу. Людині ж як вроджені притаманні не правила моральності, а прагнення та потяги до неї, за що і відповідає серце. Таким чином, серце відіграє вирішальну роль у формуванні моральної складової світу особистості, який виражається у її вищому рівні розвитку – духовності, і проявляється в усвідомленому людському бутті.

Значення філософсько-психологічних надбань представниками I пол. XIX ст. полягає у популяризації цих знань як складових процесу формування культури (зокрема, – психологічної) тогочасної людини. Складовою культури особистості є психологічна грамотність, що містить такі складові, як психологічну спрямованість мислення, інтерес до інших людей, володіння елементарними психологічними знаннями. Психологічна спрямованість розуму повинна поєднуватись у людини з культивуванням в собі високого рівня терпимості до індивідуальної неповторності інших людей. Останнє забезпечує так звану “психологічна проникливість” як певна складова психологічної культури: відсутність саме цього компонента – це відсутність ефективного інструменту в побудові поведінки людини в соціумі. Поняття “психологічна некультурність” людей проявляється у відсутності певної, соціально та психологічно набутої системи знань, вмій та навичок, що забезпечують адекватну інтерпретацію процесу психологічної взаємодії в соціальному середовищі, а також відсутності у власних соціальних здобутках культурних моделей поведінки, закріплених в різноманітних формах спілкування і способах комунікації.

Компоненти психологічної культури включають в себе освіченість в галузі психології, що відповідає початковому розумінню терміну “культура”. До того ж, поняття психологічної культури особистості не може розглядатись поза контекстом тої культури, в якій людина виросла, живе: вона містить у собі риси загальнолюдської, національної, соціальної культури, акумулюючи її надбання у просторі і часі. Культурні норми людини пов’язані з нормативністю соціальної поведінки, її рольовими функціями, соціальними сподіваннями і т.д. Психологічні знання, як результат процесу пізнання людьми самих себе, інших і як результат розвитку науки, що виражаються в уявленнях, поняттях, теоріях, можуть бути науковими, життєвими, повсякденними, практичними, теоретичними. Вони фактично формують світогляд особистості, визначають її стратегічний розвиток. До складових психологічної культури

особистості відносяться наступні компоненти: психологічна грамотність, психологічна компетентність, ціннісно-змістовий компонент, рефлексія, культуротворчість. Психологічна культура є невід’ємною частиною загальної культури людини, необхідними її елементами є пізнання себе, пізнання іншої людини і т.д., тому значення досягнень представників філософсько-психологічної думки I пол. XIX ст. у сенсі розвитку та поширення психологічних знань як чинника формування тогочасної й сучасної культури недооцінити неможливо.

Висновки. Культурологічна компетентність є складовою системної характеристики сучасного науковця і, зокрема, фахівця у галузі філософії, релігієзнавства та психології. Знайомство з працями вказаних представників вітчизняної університетської наукової думки XIX ст. свідчить про вагомий внесок останніх в процес розповсюдження та розвитку філософських і психологічних знань на теренах України. Змістовний аналіз наукової спадщини наведених вище представників вітчизняної університетської філософії та психології XIX ст. має дати чимало відповідей на питання, що постали перед дослідниками вітчизняної філософії й психології. Висвітлення спадщини представників вітчизняної університетської філософії та психології є складовою частиною розробки важливих проблем не лише української, але і світової наукової думки.

Література

1. Бабина В. Н. “Метафизика сердца” в творческом наследии П. Д. Юркевича / В. Н. Бабина // Актуальные проблемы философского знания : межвузовский сборник научных трудов. – Вып. 1. – Пенза, 2003. – С. 235–247.
2. Зеньковський В. В. Історія руської філософії : в 2 т. / В. В. Зеньковський. – Л. : Еґо, 1991. – Т. 1. – Ч. 1. – 230 с.
3. Огороднік І. В., Огороднік В. В. Історія філософської думки в Україні / І. В. Огороднік, В. В. Огороднік. – Курс лекцій : навчальний посібник. – К. : Вища школа, 1999. – 543 с.
4. Рождественский Ю. Т. Киевская школа академической психологии первой половины XIX века / Ю. Т. Рождественский. – К. : Гнозис, 1999. – 216 с.
5. Роменець В. А. Історія психології XIX – початку XX століття : навчальний посібник / В. А. Роменець. – К. : Вища школа, 1995. – 614 с.
6. Флоренський П. Оправдание космоса / П. Флоренський. – М. : Астропресс, 1990. – 276 с.
7. Шеховцова Л. Ф. Интеграция научного и религиозного знания в концепцию целостного человека / Л. Ф. Шеховцова. – СПб. : ГУПМ, 2003. – 83 с.
8. Юркевич П. Д. Вибране / П. Д. Юркевич. – К. : Абрис. – 1993. – 416 с.
9. Ярошевский М. Г. Психология в XX столетии. Теоретические проблемы развития психологической науки / М. Г. Ярошевский. – М. : Политиздат, 1974. – 446 с.

Отримано 31.05.2014

Summary

Pukhno Switlana. P. D. Yurkevich's psychological ideas – the representative of patriotic philosophical and psychological thought of the XIXth century.

The article is devoted to the theoretical analysis of historical components of formation and development of the philosophical-psychological knowledge of the patriotic university psychology of the first half of the XIX century, particular, to P. D. Yurkevich's philosophical and psychological thoughts; to the problems of distribution the professor-teacher's stuff philosophical and psychological knowledge of the patriotic higher educational institutions on the territory of Ukraine in the XIX century. The article highlights some historical aspects of the development of certain psychological theories of the formation of personality in the context of the knowledge systems of national scientific thought. The results of historical, philosophical and psychological research of the national scientific thought of universities in the first half of the XIX century provide a basis for the definition of significant contribution of the Ukrainian scientists of the higher educational institutions in the process of the spread and development of philosophical and psychological knowledge on the territory of Ukraine.

Keywords: *historical and philosophical analysis, historical research, a historical reconstruction, the Ukrainian higher educational institutions of the first half of XIX century, the university psychology, philosophical and psychological knowledge, psychological culture.*

УДК 27–526.62

Надія РУСКО

ІКОНОПИСНА СПАДЩИНА ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано особливості галицького іконопису та місце галицької ікони в християнському мистецтві. З'ясовано тенденції розвитку галицької ікони наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття та внесок митрополита Андрія Шептицького у розвиток іконопису Галичини. Розкрито характерні особливості ікон Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століть, а також поєднання східних, православних іконописних традицій, з традиціями Ренесансу.

Ключові слова: *ікона, галицький іконопис, іконографія, іконошанування, церковне мистецтво.*

Постановка проблеми. Кінець ХІХ століття ознаменувався в Україні зростанням національної свідомості. Не дивлячись на колоніальні умови, українська церква, як і церковне мистецтво, розвивались у Галичині дещо в сприятливіших обставинах, ніж на Сході. Плідною в галузі монументального мистецтва була творчість українських художників Т. Копистинського, К. Устияновича, А. Пилихівського, С. Томасевича,